

Круглякова В. В.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КАК ОСНОВА СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

В статье исследуется инновационный потенциал как современный инструмент управления предприятиями. Рассмотрены основы роста показателей эффективности хозяйствования, конкурентоспособности предприятия и его отдельных составляющих. Предложены элементы организационного механизма управления, влияющие на инновационный потенциал предприятия.

Ключевые слова: потенциал, инновационная деятельность, инновационный потенциал, стратегия развития, инновация, предприятие.

Krugliakova V. V.

Ivan Franko National University of Lviv

INNOVATIVE POTENTIAL AS A BASIS DEVELOPMENT STRATEGY

Summary

The innovative potential as a modern management tool bases of growth performance management. Enterprise competitiveness and its individual components are described in the article. Elements of organizational mechanism of administration affecting enterprise's innovative potential are suggested.

Key words: potential, innovative activity, innovation potential, strategy development, innovation, enterprise.

УДК 338.22.021.4

Кущенко Д. І.

Академія митної служби України

МИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ФАКТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена питанням характеристики впливу діяльності митних інститутів на економічну безпеку держави. Визначаються особливості взаємодії економічних та митних процесів у сфері розбудови національної економіки. Автор надає схематичне зображення місця митної безпеки як провідної складової національної безпеки. Проаналізовано міжнародний досвід у сфері реалізації економічної безпеки крізь призму державних органів.

Ключові слова: економічна безпека, митна безпека, національна економіка.

Постановка проблеми. Процес ринкового реформування економічної системи, з метою побудови ринкової моделі господарювання, передбачає включення економіки України до світової системи міжнародних економічних відносин. Вироблення оптимальної моделі функціонування економіки країни у світовому економічному просторі є одним із стратегічних завдань трансформування економічної системи. Це пов'язано з тією особливою роллю, яку відіграють зовнішньоекономічні відносини, які, в свою чергу, реалізуються через митні відносини. При формуванні ефективної системи господарювання вони стають одним із визначальних факторів економічного зростання.

Постановка задачі. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у виявленні найбільш суттєвих напрямів економічної безпеки в рамках системи економічних інтересів України крізь призму митних інститутів, і пошук найбільш ефективних стратегій боротьби з погрозами стабільності національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап ринкової трансформації економіки України передбачає, насамперед, розбудову таких елементів економічної системи, які, з одного боку, здатні забезпечувати однакові умови для здійснення господарської діяльності для усіх суб'єктів підприємницької діяльності, а з іншого – слугують

інструментами державного впливу на загальну ситуацію в країні через призму діяльності митної служби України. Важливу роль у захисті національних інтересів відіграє митна служба, яка є невід'ємним складником економічної безпеки держави.

Необхідність інтеграції української економіки у світову економічну систему загострила питання зовнішньоекономічної безпеки, без забезпечення якої Україна не зможе остаточно увійти у ХХІ століття як рівноправний учасник міжнародних економічних зв'язків, знайти належне їй місце у міжнародному поділі праці і гідно відповісти на глобальні виклики її національній безпеці.

Серед виконаних і опублікованих в Україні робіт вагомий внесок у вирішення проблем діяльності митних органів у сфері забезпечення економічної безпеки національної економіки вносять праці як вітчизняних (Плескач В., Затонацька Т., Письменний І., Пашко П., Новосад О., Корнева Т., Корнева Т., Єсепчук Н., Гриценко О., Структура І., Новікова К., Стирн, Абалкіна Л.), так і зарубіжних дослідників (Афонин П., Барамзин С., Грачев О., Дудин Є., Ершов А., Макінтайра М., Мікалопулоса К., Абалкіна Л., Асланова Т., Бугаліна А.).

Однак у вітчизняних публікаціях в недостатній мірі висвітлені і системно розглянуті особливості формування інноваційних систем у зарубіжних країнах.

Проблема забезпечення економічної безпеки країни виникає з появою самої держави, її національних інтересів та усвідомлення останніх. Перші згадки про необхідність забезпечення економічної безпеки знаходимо ще в Платона в його «Державі», який вказує, що ідеальною є та держава, де панує достаток, а не надлишок. Саме поява надлишкових потреб призводить до воєн та перетворює «здорову державу» на «державу, що лихоманить» [1, с. 372]. Бажання надмірного споживання та володіння предметами розкоші призводить до необхідності розширення держави шляхом завоювання нових територій та отримання нових ресурсів, які дають змогу задовольнити надмірні потреби. Таким чином, розробка Платоном ідеальної держави є механізмом забезпечення економічної безпеки та протидії деструктивним чинникам. Під деструктивними чинниками можна розуміти процеси розбалансування внутрішньої та зовнішньої економіки країни. До інструментів забезпечення економічно стабільного розвитку держави можна віднести митні органи які безпосередньо виконують функції покладені на них. Тому комплекс заходів направлених на підвищення економічного добробуту держава і дасть картину ідеальної держави.

Поняття економічної безпеки складається з низки елементів, зокрема: макроекономічної, фінансової, зовнішньоекономічної, інвестиційної, науково-технологічної, енергетичної, виробничої, демографічної, соціальної, продовольчої безпеки. Отже, економічна безпека держави є над системою зовнішньоекономічної безпеки. Серед учених немає одностайності щодо визначення поняття зовнішньоекономічної безпеки. Більшість з них наголошує на стійкості економічної системи, необхідності протидії зовнішнім загрозам та мінімізації наслідків негативних чинників зовнішнього середовища.

Відсутність концептуальних основ характеристики й єдиної думки про економічну безпеку та її ролі в забезпеченні сталого розвитку української економіки. Необхідно детально розглянути та охарактеризувати основні розуміння змісту та існуючих дефініцій поняття економічної безпеки в результаті чого запропонувати власне визначення економічної безпеки. В епоху нинішніх складних викликів для національної економіки України перед суспільством постає задача пошуку універсальних методів захисту. Економічна безпека є найважливішим елементом національної безпеки Незалежно від різноманітності поглядів на безпеку не може бути сумнівів щодо необхідності її включення в економічну життєздатності нашого суспільства. Найчастіше за своїм змістом економічна безпека розглядається як статичне явище з постійними зв'язками. Системі народного господарства притаманні постійний рух при якому відбувається відтворення в незмінному вигляді

Але економіка будь-якої країни в тому числі й України характеризується багатоаспектною трансформацією. Тому економічну безпеку необхідно розглядати з урахуванням динамічного підходу. На думку Л.І. Абалкіна, економічна безпека це стан економічної системи який дозволяє їй розвиватися динамічно ефективно і вирішувати соціальні завдання і при якому держава має можливість виробляти і втілювати в життя незалежну економічну політику [2, с. 12].

Можна зробити висновок що розвиток економіки країни на досить динамічному рівні буде завжди відбуватися за рахунок фіскальних органів

влади. Проте С.І. Кіреєв вважає, що сутність економічної безпеки України визначають інші чинники, а саме [3, с. 489]: спроможність національної економіки забезпечити вільний, незалежний розвиток і на громадянських засадах утримати стабільність суспільства загалом та його окремих інституцій, а також достатній оборонний потенціал країни за всіляких несприятливих умов і варіантів розвитку подій; спроможність української держави захистити національні економічні інтереси від зовнішніх та внутрішніх загроз. Тому в даній ситуації органом, який реалізує політику захисту економічних інтересів держави, виступає митна служба.

Аспекти економічної безпеки держави характеризуються нестачею будь-яких ресурсів та бажанням їх отримати, що є причиною розподілу економічної безпеки на чотири пороги: чутливість, уразливість, спокій та розпад. Кожен із цих складових системи безпеки має свої критичні межі. Визначаючи рамки порогів економічної безпеки, вони приймають вигляд трьох чотиригранних пірамід, вкладених одна в іншу. Перша – у межах порогу чутливості, друга – порогу уразливості й третя – порогу, яка спричиняє розпад. В основі усіх пірамід знаходяться чотири грані, що символізують наявність достатньої кількості людських, природних та фінансових ресурсів. Четвертою складовою є час, а стержнем усіх цих складових є розвиток, прямування до певної мети, що являє собою вершина кожної піраміди. Визначаючи поріг кожної складової економічної безпеки, можна формувати митну політику держави, шукати шляхи розв'язання рішень щодо відсутності ресурсів та передбачати загрозливі ситуації, що призводять до розпаду.

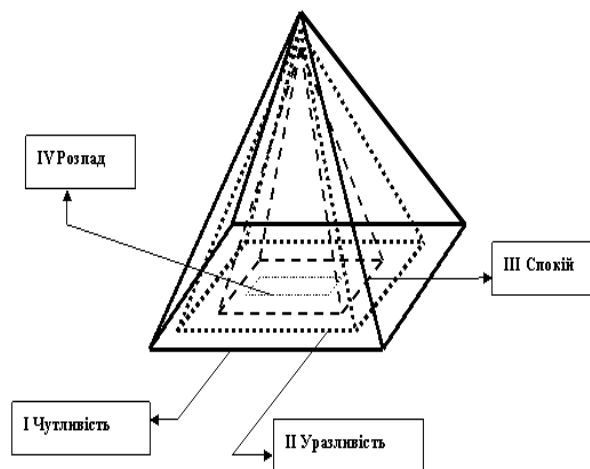

Рис. 1.1. Пороги економічної безпеки держави [4, с. 24; 5, с. 100]

Тому, роблячи висновок з вищевказаної структури, можна сказати, що завданням держави в контексті забезпечення економічної безпеки є створення такого економічного, політичного, правового середовища та інституційної інфраструктури, які б стимулювали на підприємствах інвестиційні процеси та виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів. Цей процес має супроводжуватися реалізацією низки заходів, серед яких найактуальнішими є [6]:

- діагностика галузевої конкурентоспроможності та створення умов входження до світової господарської системи;

- вибір пріоритетних сфер, галузей, комплексів, що в змозі забезпечити вихід на світові ринки;
- розробка програм та механізмів їх реалізації відповідно до обраних пріоритетів;
- забезпечення активної участі в реалізації програм держави та інших суб'єктів господарської діяльності.

На думку автора, митна політика в даній сфері методологічного формування економічної безпеки буде відігравати провідну роль. Формування сприятливих економічних інтересів держави буде формуватися крізь призму забезпечення контролю за переміщенням товарів через митний кордон України.

Митна безпека являє собою комплекс (систему) ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, суспільства й людей із захисту інтересів (у тому числі інтересів власності) народу та держави в зовнішньоекономічній сфері і, зокрема, у митній сфері. Зовнішньоекономічна безпека та митна безпека – це поняття, які мають взаємні пересічення, але взаємно не поглинаються. З одного боку, митна безпека впливає із зовнішньоекономічної безпеки та є її складовою, з іншого – митна безпека, яка забезпечується виконанням митної справи, перебуває на стику силових і несилових складових національної безпеки й може бути виділена в окреме поняття.

Систематизувати й виокремити структуру митних відносин у вітчизняній науці в описаний спосіб спробував, зокрема, І. М. Карамбович. Автор слушно зауважив, що митні відносини за своєю суттю і глибинним змістом, беззаперечно, є економічними, базисними, але, не виправдано відхиливши митне регулювання у площини економічних відносин у площину надбудови, науковець так і не зміг побачити рівноцінності в категоріях митного регулювання та державного регулювання зовнішньої торгівлі [7, с. 15].

Митну безпеку можна визначити як стан захищеності митних інтересів держави. Під забезпеченням митної безпеки можна розуміти упровадження в митній справі сукупності засобів, здатних протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та викликам у сфері митних економічних відносин; забезпечити можливість досягнення необхідного рівня захищеності, надійності та усталеності митної служби шляхом створення ефективного регуляторного організаційно-економічного механізму.

У цьому контексті поняття «забезпечення митної безпеки» слід розглядати як здатність управлінських рішень в рамках створеної системи захисту економічних інтересів держави, протидіяти можливим небезпекам у митній галузі. Митні інтереси повинні визначатися виходячи з потреби забезпечення гідного місця держави на міжнародній економічній арені й з урахуванням умов сучасного швидкозмінного середовища. Митні інтереси потребують спочатку визначення, а згодом – реалізації та захисту.

Визначення митних інтересів повинно ґрунтуватися на таких чинниках. Основним пріоритетом митної безпеки України на сучасному етапі є обґрунтування низки заходів, які дозволять посилити рівень захисту національних інтересів держави, створити сприятливі умови для збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, позитивно вплинути на соціальний та економічний розвиток країни. Розроблення напрямів митної політики держави повинно враховувати зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці України, які створю-

ють небезпеку життєво важливим економічним інтересам громадян, суспільства та країн. Реалізація митної політики повинна здійснюватися через систему елементів (аспектів) національної економічної безпеці держави, яка містить в собі:

- фінансовий аспект, пов'язаний з розладом фінансів держави, місцевого самоврядування та приватних підприємницьких структур; втратою внутрішньої та зовнішньої платоспроможності; загрозою банкрутства; послабленням контролю у сфері розрахунків між економічними агентами; загостренням кризи платіжної системи; нерозвиненістю фондового ринку; домінуванням негрошових відносин в економіці; перегітанням національного капіталу за кордон; втратою довіри населення до національної грошової одиниці та фінансових інституцій і т. ін.;

- енергетичну безпеку, що характеризується домінуванням енергоємних галузей економіки в різних країнах світу; нестачею енергетичних ресурсів; світовою енергетичною кризою і т. п.;

- соціальні і трудові аспекти, а саме – зменшення кількості населення; міграційні процеси; погіршення рівня життєдіяльності людини; втрата історико-культурних цінностей народу і т. п.;

- продовольчу безпеку, що характеризує рівень забезпечення належної якості продукції; контрабанди продовольства; інвестиції в сільське господарство тощо;

- екологічні та техногенні аспекти: виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру; розвиток еколого-кризової медицини; створення іноземних екологічно небезпечних підприємств т. ін.;

- науково-технологічний аспект, що є: втрата кадрового наукового потенціалу; відхід від наукової діяльності, старіння наукових та інженерно-технічних кадрів, зниження рівня підготовки фахівців, безпрецедентне зростання прихованого безробіття в науковій сфері; зниження міжнародного рейтингу вітчизняних наукових видань і т. п. [8, с. 28].

Проблеми сучасної митної політики пов'язані, з одного боку, з лібералізацією економіки, що спричинила розширенню кола суб'єктів господарювання, які отримали право безпосередньої участі на міжнародних ринках, з іншого – із закономірними тенденціями розвитку міжнародних зв'язків та відносин в умовах наростаючої глобалізації світової економіки. В даній ситуації зростають обсяги переміщення товарів, послуг, інформації, технологій, об'єктів інтелектуальної власності, капіталів, робочої сили між країнами. Одночасно надзвичайно зростає роль держави у формуванні обґрунтованої митної політики, яка є важливою умовою ефективною національної економіки. Світовий досвід формування та реалізації митної політики свідчить про складність цього процесу та потребу у використанні широкого кола стратегій і технологій, що ґрунтуються на науково обґрунтованих позиціях [15, с. 74]. Взаємозв'язок методів митної політики та головних аспектів економічної безпеки зображено на рис. 1.2.

Створення системи гнучкого економічного регулювання ринкової економіки виступає однією з ліній забезпечення стратегічних інтересів держави. Зрозуміло, що саме по собі регулювання не гарантує економічного розвитку, воно може бути не лише корисним, але й шкідливим, якщо використовувати неефективні, відживші форми регулювання. Зовнішньоекономічна діяльність

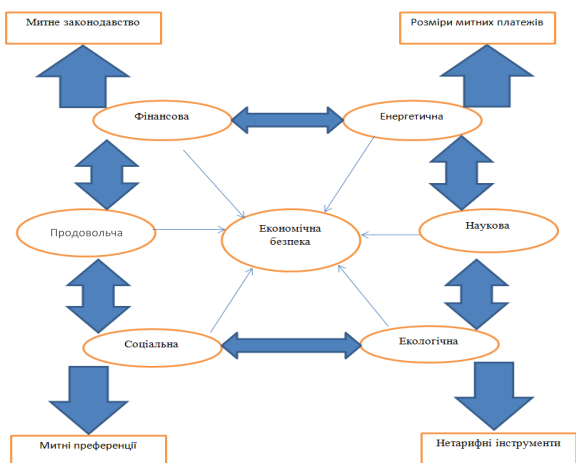

Рис 1.2. Економічна безпека країни [9, с. 56]

є невід’ємним атрибутом функціонування національної економіки в сучасних умовах, що вимагає вжиття ефективних заходів з її регулювання. Здійснення регуляторної політики у сфері ЗЕД неможливе без інституту митної служби, яка забезпечує захист державних інтересів поряд з виконанням сервісної та контролюючої функції. Митну політику можна розглядати як складову регуляторної політики держави; вона має певну об’єктивну основу, яка полягає у визначенні мети та засобів для забезпечення реальних об’єктивних економічних інтересів.

Сучасні процеси інтернаціоналізації економіки поступово змінюють роль митниці, унікальність положення якої забезпечує можливість сприяння торгівлі та захисту національних інтересів держав. Наприклад, митні органи реалізують політику ЄС практично в усіх сферах, пов’язаних з міжнародною торгівлею з урахуванням розширення і розвитку електронної торгівлі, загрози терористичних атак та інтернаціоналізованої організованої злочинності, що змінює умови праці митниці. До важливих завдань митних органів на сучасному етапі належить участь у боротьбі з шахрайством, тероризмом та організованою злочинністю, що значно розширює можливості та значення митниці, яка до недавнього часу була орієнтована майже виключно на збирання мит і непрямих податків на імпорту. Йдеться перш за все про суттєві зміни ролі митних органів, які з механізму економічного регулювання (переважно, стягування мит) перетворюються на механізм забезпечення безпеки держави.

Досвід багатьох розвинутих країн свідчить: перехід до ринкових відносин вимагає докорінних змін у характері діяльності митних органів, пе-

ретворення її в реально діючий засіб державного регулювання в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Митна служба має стати інструментом практичної реалізації митної політики в умовах лібералізації зовнішньої торгівлі, відмови держави від державної монополії та виходу на зовнішній ринок значної кількості суб’єктів господарювання. На сучасному етапі можна виділити три фінансово-економічні проблеми, які вирішуються митними органами в ході реалізації митної політики держави. Перша: формування складу та товарної структури споживчого ринку України і створення конкурентного середовища. Друга: захист вітчизняних виробників від експансії світового ринку і доступу на український ринок дешевих, неякісних товарів, перш за все споживчих. Третя: забезпечення надходжень коштів від справляння митних зборів та податків до доходної частини державного бюджету. Здобуття авторитету цінного і надійного партнера в системі світового співробітництва є лише одним із кроків до побудови ефективної митної політики.

Налагоджуючи відносини на міжнародному рівні, важливо пам’ятати, що однією з основних функцій митної політики є захист національних інтересів, і будь-які дії митної політики повинні здійснюватися з акцентуванням уваги на цей чинник. У цьому напрямку доцільно використовувати протекціоністські заходи на основі гнучких і новітніх методів, які б не зашкодили розвитку міжнародних відносин України. Крім того, не подолана фінансова криза виправдовує заходи протекціонізму в контексті антикризової програми держави. Протекціоністські заходи під час криз, як і невтручання держави у зовнішні економічні відносини в умовах зростання, є об’єктивно зумовленими та захищають національні економічні інтереси. При цьому зовсім не йдеться про застосування традиційних малоефективних протекціоністських методів [10].

Висновки з проведеного дослідження. В укріпленні економічної безпеки України беруть участь усі органи державної влади. До компетенції митних органів входять такі питання економічної безпеки України, як боротьба з контрабандою, незаконними валютними операціями, порушенням митних правил, наповнення державного бюджету та здійснення заходів державного регулювання у сфері захисту економічних інтересів держави та учасників зовнішньоекономічної діяльності. Головною ж функцією митних інститутів у галузі забезпечення економічної безпеки держави є вплив на усіх учасників суспільних відносин, який спонукає їх дотримуватися усталених митно-правових норм.

Список літератури:

1. Платон. Собрание сочинений : в 3 т. / Платон. – М., 1971. – Т. 3 (1).
2. Абалкин Л. И. Экономическая безопасность Украины угрозы и их отражение. – 1994. – № 12.
3. Геєць В.М. Перехідна економіка : підручник / В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін. / за ред. В.М. Геєця. – К. : Видво «Вища шк.», 2003. – 591 с
4. Калінеску Т. В. Методологія аналізу і оцінки ефективності переміщення сфери діяльності підприємств : монографія. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2003. – 280 с.
5. Калінеску Т. В., Романовська Ю. А., Кирилов О. Д. Стратегічний потенціал підприємства: формування та розвиток: монографія. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. – 272 с.
6. Варналій З. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rainbow.gov.ua/news/25.html>.
7. Карамбович І. Митна політика: методологічні засади дослідження / І. Карамбович // Вісник Академії митної служби України. – 2004. – № 1.
8. Філіпенко Т. В., Філатов В. В. Правові форми співробітництва в галузі вдосконалення митного законодавства України / Т.В. Філіпенко, В.В. Філатов // Митна справа. – 2009. – № 6.

9. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) / П.В. Пашко / монографія. – Одеса : АТ «Пласке», 2009. – 628с. іл.).
10. Законодавчі ініціативи митниці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/>. вільний. – Загол. з екрану.

Кущенко Д. И.

Академия таможенной службы Украины

ТАМОЖЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В СИСТЕМЕ ФАКТОРОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

Статья посвящена вопросам характеристики влияния деятельности таможенных институтов на экономическую безопасность государства. Определяются особенности взаимодействия экономических и таможенных процессов в сфере развития национальной экономики. Автор предоставляет схематическое изображение места таможенной безопасности как ведущей составляющей национальной безопасности. Проанализирован международный опыт в сфере реализации экономической безопасности сквозь призму государственных органов.

Ключевые слова: экономическая безопасность, таможенная безопасность, национальная экономика.

Kushchenko D. I.

Ukrainian Academy of Customs

CUSTOMS ACTIVITIES IN THE SYSTEM FACTORS OF ECONOMIC SAFETY OF THE NATIONAL ECONOMY

Summary

Article is devoted to the characterization of the impact of customs institutions on economic security. Peculiarities of interaction of economic and customs processes in the development of the national economy. The author provides a schematic representation of local customs security as a leading component of national security. The analyzed international experience in the implementation of economic security through the prism of public bodies.

Key words: economic security, custom security, national economy.

УДК 339.37

Сахацький М. П.

Одеська державна академія будівництва та архітектури

Мазур О. Є.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

У статті визначено сучасний стан і тенденції матеріально-технічного забезпечення підприємств роздрібною торгівлі в Україні. Проведено аналіз динаміки товарної пропозиції, а також ринку торговельної нерухомості.

Ключові слова: роздрібна торгівля, матеріальні фактори, товарна пропозиція, девелопмент, торговельні площі.

Постановка проблеми. На торговельне підприємство справляє вплив численна кількість факторів і умов, що безпосередньо не залежать від підприємницьких суб'єктів, але потребують прийняття підприємцями відповідних адаптаційних управлінських рішень. Знання складу цих факторів, а також поточного і прогностичного стану їхнього розвитку дає змогу знизити господарські ризики, спланувати дії на перспективу та своєчасно розробити попереджувальні заходи. Одним із найважливіших для торгівлі факторів є матеріально-технічне забезпечення підприємств, – передусім, товарною пропозицією та якісними торговельними площами, без яких товарообмінний процес взагалі не може відбутися. Особливості стану та тенденції розвитку матеріальної бази безпосередньо визначають сучасний і перспективний стан роз-

дрібною торгівлі. Наприклад, недостатній рівень розвитку темпів будівництва об'єктів торговельної інфраструктури здатен утворити системні ризики для торговельного бізнесу, тому потреба його діагностування є актуальною.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз факторів розвитку торгівлі в Україні досліджується в роботах багатьох науковців – наприклад, В. Апопія [1], М. Тарасюка [13], Ю. Масленнікова [4], О. Тараненко [12]. Проте матеріально-технічним факторам зазвичай не надається самостійного науково-практичного значення. Подолання зазначеної обмеженості і має за мету ця стаття.

Мета статті. Ми ставимо завдання дослідити тенденції, які намітилися у сфері товарного забезпечення роздрібною торгівлі, а також визначити стан пропозиції на ринку нерухомості в сегменті